

ДЕРЖАВНЕ ТІЛІСТВО ЛІСОВИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ
ДО УХАРИНСЬКОГО ЛІСОВОГО СЕЛЕКЦІЙНОГО ЦЕНТРУ
ВІДОКРЕМЛЕНИЙ ПІДРОЗДІЛ
«РІВНЕНСЬКА
ЛІСОНАСІННЕВА ЛАБОРАТОРІЯ»
35312, вул. Лісова, 8,
смт. Клевань-ІІ Рівненської області

*Висл. № 18
в/с 23012023р*

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

за підсумками одночасної інвентаризації об'єктів ПЛНБ (плюсових дерев, плюсових насаджень, постійних лісонасінних ділянок, лісонасінних плантацій, лісових генетичних резерватів) по Волинському ОУЛМГ в 2022 році.

З метою покращення ефективності лісового насадництва і відповідного використання об'єктів постійної лісонасінневої бази, згідно наказу Держлісагентства України № 849 від 24.12. 2021р. та наказу по Волинському ОУЛМГ № 8 від 17.01.22 р., проведено одночасну інвентаризацію плюсових дерев, плюсових насаджень, постійних лісонасінних ділянок, лісонасінних плантацій, лісових генетичних резерватів у лісфонді державних підприємств Волинському ОУЛМГ. Роботи виконувались у обсягах, прийнятих рішеннями постійно діючої комісії з атестації та виключення з обліку об'єктів ПЛНБ при ОУЛМГ відповідно до «Методики проведення одночасної (періодичної) інвентаризації об'єктів постійної лісонасінневої бази», яку затверджено рішенням НТР Держлісагентства України від 15 вересня 2020 року (протокол №16).

У результаті роботи виконано аналіз площ та кількості об'єктів ПЛНБ і заготівлі з них насіння, оцінку відповідності нормативним документам облікованих об'єктів та проведено підбір нових об'єктів на атестацію для включення до постійної лісонасінневої бази.

РОЗДІЛ 1. Лісові генетичні резервати .

За обстеженнями лісових генетичних резерватів в лісогосподарських підприємствах області виявлено, що структурно-просторова форма об'єктів за даними останнього базового лісовпорядкування не має суттєвих відмінностей від паспортних даних. Було проведено інструментальну зйомку на площах об'єктів лісонасінневої бази та, провівши детальне співставлення отриманих результатів з картографічними матеріалами базового лісовпорядкування 2022 року у яких використовувались дані аерофотозйомки, а також з матеріалами виготовлення державних актів на право постійного користування земельними ділянками, - порівнянням змін не виявлено. Динаміку наведено у таблиці 1.1

Таблиця 1.1

Зміни площ генетичних резерватів за матеріалами інвентаризації лісо насінневої бази.

№	Деревний вид	Площа генетичних резерватів згідно держреєстру станом на 1.01.2022 р. (га)	Включено в облік на підставі матеріалів інвентаризації (га)	Виключено з обліку на підставі матеріалів інвентаризації (га)	Площа генетичних резерватів за матеріалами інвентаризації на 1.01.2023 р.(га)
1	Сосна звичайна	411,8	-	-	411,8
2	Ялина європейська	28,2	-	-	28,2
3	Модрина європейська	1,6	-	-	1,6
4	Дуб звичайний	279,3	-	-	279,3
5	Дуб північний	18,4	-	-	18,4
6	Береза повисла	3,2	-	-	3,2
7	Вільха чорна	24,1	-	-	24,1
8	Ясен звичайний	13,0	-	-	13,0
	Всього	779,6	-	-	779,6

З метою впорядкування звітності по об'єктах ПЛНБ, в ході інвентаризації також досліджено, що зміни щодо площ генетичних резерватів лісогосподарських підприємств області за ревізійний період не фіксувались.

При опрацюванні матеріалів інвентаризації у результаті обробки даних отриманих при закладанні пробних площ та за результатом обробки даних отриманих в камеральних умовах на підставі їх порівняння за певний період проведено оцінку сучасного стану селекційної структури генетичних резерватів. Дані наведено в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

**Оцінка функціонального стану лісових генетичних резерватів
Волинського ОУЛМГ**

Підприємство	Лісництво	Площа, га	% плюсових, кращих нормальних та нормальних дерев / % мінусових дерев
Сосна звичайна			
Володимир-Волинське	Губинське	34,0	82% / 18%
Володимир-Волинське	Губинське	18,0	88% / 12%
Володимир-Волинське	Павлівське	36,0	89% / 11%
Володимир-Волинське	Стенжаричівське	2,2	90% 10%
Володимир-Волинське	Микулинське	6,5	85% 15%
Городоцьке	Троянівське	7,2	84% 16%
Городоцьке	Борове	20	84% 16%
Камінь-Каширське	Нуйнівське	17,5	83% 17%
Камінь-Каширське	Добренська	34,5	86% 14%
Колківське	Тельчівське	19,0	83% 17%
Колківське	Рудниківське	9,1	82% 18%
Колківське	Чарторийське	34,4	не оцінено

Колківське	Чарторийське	13,1	не оцінено
Колківське	Рудниківське	3,4	84%16%
Любешівське	Деревківська	3,7	85% 15%
Любешівське	Деревківська	1,4	84% 16%
Любешівське	Деревківська	3,6	87%13%
Любомльське	Любомльське	4,3	88%12%
Любомльське	Головнянське	21,0	85%15%
Любомльське	Головнянське	12,0	84%16%
Любомльське	Шацьке	2,8	82% / 18%
Любомльське	Мосирське	2,5	86%14%
Любомльське	Забузьке	9,2	82% / 18%
Маневицьке	Галузійське	38,0	83%17%
Маневицьке	Маневицьке	10,0	82% / 18%
Ратнівське	Кортелівське	8,1	82% / 18%
Ківерцівське	Берестянське	2,8	82% / 18%
Ківерцівське	Берестянське	21,3	82% / 18%
Любешівське	Горинське	16,2	84%16%
Дуб звичайний			
Володимир-Волинське	Устилузьке	3,5	86% / 14%
Володимир-Волинське	Горохівське	19,0	86% / 14%
Володимир-Волинське	Горохівське	13,0	85% 15%
Колківське	Градівське	7,0	90% / 10%
Маневицьке	Маневицьке	45,0	92% / 8%
Ратнівське	Жиричівське	16,5	90% / 10%
Ківерцівське	Горинське	10,0	75% / 25%
Ківерцівське	Партизанське	30,7	91% / 9%
Ківерцівське	Партизанське	65,0	86% / 14%
Ківерцівське	Мощаницьке	23,0	87% / 13%

Ківерцівське	Мощаницьке	46,6	84% 16%
Вільха чорна			
Володимир-Волинське	Микулинське	9,5	82% / 18%
Камінь-Каширське	Клітицьке	4,2	80% / 20%
Маневицьке	Черевахівське	5,6	не оцінено
Ківерцівське	Берестянське	4,8	не оцінено
Ялина європейська			
Камінь-Каширське	Клітицьке	2,2	87%13%
Маневицьке	Маневицьке	16,0	85% 15%
Ратнівське	Кортелівське	10,0	84%16%
Модрина європейська			
Володимир-Волинське	Губинська	1,6	85% 15%
Дуб північний			
Володимир-Волинське	Губинська	4,4	86%/14%
Володимир-Волинське	Горохівське	14,0	86%/14%
Береза повисла			
Камінь-Каширське	Клітицьке	3,2	80%20%
Ясен звичайний			
Володимир-Волинське	Турійське	13,0	30%70%

На загал селекційна структура лісостанів ЛГР задовільна, відсоток мінусових дерев міняється у межах 8-20 %, що у межах норми процесів природнього зрідження та відпаду.

РОЗДІЛ 2. Плюскові насадження

2.1 Аналіз площ та кількості ПН і заготівлі з них насіння

Аналіз динаміки площ та кількості **плюсових насаджень** що вступили в період плодоношення з розподілом за видами та віком наведено у таблицях 2.1 та 2.2.

Таблиця 2.1

Підсумкова таблиця інвентаризації плюсових насаджень у 2022 році та аналізу заготівлі лісового насіння з них по Волинському ОУЛМГ

Деревний вид	Площа, га	Кількість, шт	Середній вік, роки	Заготовлено насіння, кг	% від загальної кількості лісового насіння	% доцільності збереження за кількістю від загальної кількості
Сосна звичайна	129,4	9	112	11,0	0,8	100
Дуб звичайний	74,5	6	80	-	-	100
Дуб північний	11	1	70	-	-	100
Разом	214,9	16	110	-	-	100

Таблиця 2.2

Зміни площ плюсових насаджень за матеріалами інвентаризації лісонасінневої бази.

№	Порода	Площа плюсових насаджень згідно держреєстру станом на 1.01.2022 р (га)	Включено в облік на підставі матеріалів інвентаризації (га)	Виключено з обліку на підставі матеріалів інвентаризації (га)	Площа плюсових насаджень згідно держреєстру за матеріалами інвентаризації на 1.01.2023 р.(га)
1	Сосна звичайна	129,4	-	-	129,4
2	Дуб північний	11,0	-	-	11,0
3	Дуб звичайний	74,5	-	-	74,5
	Всього	214,9	-	-	214,9

Аналіз даних, які наведені у таблицях 2.1 та 2.2 показує недостатню перспективу виробничого збору з ПН насінневого матеріалу та низьку ступінь задоволення насінням з них у виробничих потребах лісогосподарських підприємств Волинського ОУЛМГ. Найбільш ефективно використовуються насадження сосни звичайної (0,8 %). Є доцільність в окремих випадках створювати популяційні лісонасінні плантації з метою збереження цінного генофонду по за місцем (ex situ) та ефективнішої заготівлі відповідного насіння.

Загальні підсумки щодо плюсових насаджень.

За аналізом даних отриманих у результаті закладки пробних площ основною інформацією щодо висновків є визначення селекційної структури насаджень та їх санітарного стану. Відповідна селекційна структура та санітарний стан плюсових насаджень приведено у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Оцінка функціонального стану лісових плюсових насаджень Волинського ОУЛМГ

Підприємство	Лісництво	Площа, га	% плюсових та кращих нормальних дерев / % мінусових дерев
Сосна звичайна			
Городоцьке	Борове	20,0	82% / 18%
Маневицьке	Маневицьке	10,0	88% / 12%
Маневицьке	Галузійське	28,0	97% / 3%
Камінь-Каширське	Добринське	26,0	85%/15%
Ківерцівське	Горинське	14,0	83%/17%
Ківерцівське	Горинське	10,0	84%/16%
Любомльське	Шацьке	2,8	87%/13%
Колківське	Чарторійське	7,6	88%/12%
Колківське	Чарторійське	11,0	89%/11%
Дуб північний			
Володимир-Волинське	Горохівське	11,0	89%/11%

Дуб звичайний			
Ківерцівське	Берестянське	8,8	86% / 14%
Ківерцівське	Мощаницьке	3,6	90% / 10%
Ківерцівське	Мощаницьке	7,1	92% / 8%
Ківерцівське	Партизанське	15,0	90% / 10%
Ківерцівське	Сильненське	17,0	75% / 25%
Ківерцівське	Сильненське	23,0	86%/14%

Під час роботи було визначено, що санітарний стан більшості плюсових насаджень є добрим (на площі 186,9 га) та задовільним (ПН – 28,0 га). Суттєвих факторів негативного впливу на плюсові насадження не виявлено. Насадження життєздатні та перспективні для подальшої експлуатації. Селекційна структура всіх плюсових насаджень виявилось дещо гіршою ніж нормативні критерії. Для збільшення відсотку плюсових та кращих нормальних дерев окремих випадках у насадженнях доцільне проведення селекційних заходів спрямованих на видалення хворих, кривостовбурних, звилкуватих, косошаруватих, відсталих у рості дерев. Селекційні зрідження також сприятимуть стимулюванню плодоношення, яке, (як свідчать дані про заготівлю лісового насіння з ПН) є доволі слабким. За своїми характеристиками ПН фактично відповідають критеріям щодо плюсових насаджень.

На загал селекційна структура лісостанів ПН задовільна, відсоток мінусових дерев міняється у межах 3-25 %, що у межах норми процесів природнього зрідження та відпаду з врахуванням вікових особливостей.

РОЗДІЛ 3. Постійні лісонасінні ділянки

3.1 Аналіз площ та кількості ПЛНД і ефективності їх використання.

Аналіз площ та кількості ПЛНД що вступили в період плодоношення з розподілом за видами та віком і їх використання для заготівлі насіння наведено в табл. 3.1. та 3.2 .

Таблиця 3. 1

*Зведена відомість
постійних лісонасінневих ділянок за лісотвірними видами по
Волинському ОУЛМГ*

Порода	Кількість ПЛНД на обліку, станом на 01.01.2022р, га	Кількість ПЛНД, які підлягають виключенню до реєстру, га	Кількість ПЛНД, які підлягають включенню до реєстру, га	Наявність ПЛНД по підсумках інвентаризації, га
Дуб звичайний	1205,4	24,9	5,4	1185,9
Дуб північний	8,4	-	-	8,4
Береза повисла	17,0	2,3	4,0	18,7
Вільха чорна	20,0	5,6	3,8	18,2
Сосна звичайна	31,1	7,7	10,4	33,8
Сосна Веймутова	1,0	-	-	1,0
Ялина європейська	38,6	-	-	38,6
Разом	1334,5	40,5	23,6	1304,6

Дані приведені у таблиці показують невідповідність вимогам ТУ А02.4 009940064 002. 2017 на площі 40, 5 га (3 % від загальної площі по ОУЛМГ) та потребу у їх виключенні з ПЛНБ. Найбільше не відповідають вимогам ділянки сосни звичайної (25 %), що пов'язано з загальною втратою біотичної стійкості лісостанів сосни у зв'язку з негативною дією кліматичних чинників та внаслідок відповідного пошкодження стовбурними шкідниками.

Підсумкова таблиця інвентаризації ПЛНД у 2022 році та аналізу заготівлі лісового насіння з них та відсоток від загальної кількості заготовленого насіння по Волинському ОУЛМГ

Порода	Площа станом на 01.01.2023р, га	Кількість, шт	Заготівля насіння, кг	% від загальної кількості заготівлі	Відсоток відповідності ТУ по площі за наслідками інвентаризації, %
Дуб звичайний	1185,9	113	22300	95,3	98
Дуб північний	8,4	2	4500	72,3	100
Береза повисла	18,7	3	2,0	3,9	87
Вільха чорна	18,2	7	0	0	72
Сосна звичайна	33,8	6	61,0	4,6	75
Сосна веймутова	1,0	1	-	-	100
Ялина європейська	38,6	15	14,0	46,7	100
Разом	1304,6	148	26877	84,2%	97

Дані приведені у таблиці показують недостатню продуктивність у виробничому процесі зі збору насіння з ПЛНД сосни звичайної (4,6%), берези повислої (3,9%). Середні показники ялини європейської (46,7%). Повну відсутність заготівлі насіння з ПЛНД сосни веймутової, вільхи чорної. Найбільш ефективно використовуються постійні лісонасінневі ділянки дуба звичайного (95,3 %) та дуба північного (72,3 %).

3.2. Аналіз ПЛНД, які рекомендовано для виключення з ПЛНБ.

1.2.1 Аналіз постійної лісонасінневої ділянки вільхи чорної, пошкодженої біотичними та абіотичними чинниками, що не відповідає окремим вимогам ТУ «Ділянки постійні лісонасінні основних лісотвірних порід», Харків, 2017.

1) ДП «Володимир-Волинське ЛМГ», Осівському л-тві квартал 3 виділ 29 площа 3,1 га, склад насадження 10Влч, вік 92 роки. Постійна лісонасіннева ділянка закладена в 1968 році.

Вільха чорна пошкоджена трутовиком вільховим, який викликає стовбурову гниль. Деревя ослаблені, відмираючі; крона ажурна, дуже ажурна, листя дрібне, жовтіє, всихає; сліди заселення вторинними стовбуровими шкідниками; масові водяні пагони, які відмирають; дерева з підірваною кореневою системою. Селекційна структура і санітарний стан за даними ПП приведені у таблиці 3.3

Таблиця 3.3

Селекційна структура і санітарний стан за даними пробної площі

Селекційна структура дерев вільхи							Всього,%
Категорії	Плюсові (кращі)		Нормальні	Мінусові			
%	0		62	38		100	
Санітарний стан дерев вільхи							
Категорії	I	II	III	IV	V	VI	
%	0	0	30	32	16	22	100

Ділянка не відповідає вимогам ТУ А02.4 009940064 002. 2017 за селекційною структурою (дерева 1 та 2 селекційної категорії на пробній площі відсутні) та санітарним станом (індекс стану 3,58). Відтак, показники свідчать, що деревостан втратив біотичну стійкість і опірність до дії природних чинників. За висновком атестаційної комісії прийнято рішення щодо списання та зняття з обліку цього об'єкту ПЛНБ та проведення відповідної заміни на нову ділянку.

2) ДП «Володимир-Волинське ЛМГ», Горохівське л-во, Квартал 122 виділ 6 площа 19,5 га, склад насадження 10Дз+Ялс+Сз, вік 94 роки.

На день обстеження дуб пошкоджено поперечним раком дуба; дерева ослаблені, дуже ослаблені, крона ажурна, листя жовтіє, всихає більше ніж на 2/3 крони; механічні пошкодження стовбура і кореневих лап; в значній частини дерев рана охоплює 100 відсотків периметра стовбура; зустрічаються дерева із зламами більше 2/3 верхньої частини крони; дерева з дугоподібно зігнутими стовбурами. Останні 3 роки дерева дуба звичайного не плодоносять.

Селекційна структура і санітарний стан за даними ПП приведені у таблиці 3.4

Таблиця 3. 4

Селекційна структура і санітарний стан за даними пробної площі

Селекційна структура дерев дуба							Всього, %
Категорії	Плюсові (кр. нормальні)		Нормальні		Мінусові		
%	0		65		35		100
Санітарний стан дерев дуба							
Категорії	I	II	III	IV	V	VI	
%	0	0	33	31	36	0	100

Ділянка не відповідає вимогам ТУ А02.4 009940064 002. 2017 за селекційною структурою (дерева 1 та 2 селекційної категорії на пробній площі відсутні) та санітарним станом (індекс стану 3,38). Відтак, показники свідчать, що деревостан втратив біотичну стійкість і опірність до дії природних чинників. За висновком атестаційної комісії прийнято рішення щодо списання та зняття з обліку цього об'єкту ПЛНБ та проведення відповідної заміни на нову ділянку.

3) ДП «Ковельське ЛГ», Білинське л-во, Квартал 50 виділ 42 площа 3,2 га, склад насадження 8Дз1Сз1Бп вік 110 років.

На день обстеження дуб пошкоджено поперечним раком дуба; дерева ослаблені, дуже ослаблені, крона ажурна, листя жовтіє, всихає більше ніж на 2/3 крони; механічні пошкодження стовбура і кореневих лап; в значній частині дерев рана охоплює 100 відсотків периметра стовбура; зустрічаються дерева із зламами більше 2/3 верхньої частини крони; дерева з дугоподібно зігнутими стовбурами. Селекційна структура і санітарний стан за даними ППІ приведені у таблиці 3.5

Таблиця 3. 5

Селекційна структура і санітарний стан за даними пробної площі

Селекційна структура дерев дуба							Всього, %
Категорії	Плюсові (кр. нормальні)		Нормальні		Мінусові		
%	0		65		35		100
Санітарний стан дерев дуба							
Категорії	I	II	III	IV	V	VI	
%	0	0	33	41	26	0	100

Ділянка не відповідає вимогам ТУ А02.4 009940064 002. 2017 за селекційною структурою (дерева 1 та 2 селекційної категорії на пробній площі відсутні) та санітарним станом (індекс стану 3,58). Відтак, показники свідчать, що деревостан втратив біотичну стійкість і опірність до дії природних чинників. За висновком атестаційної комісії прийнято рішення щодо списання та зняття з обліку цього об'єкту ПЛНБ та проведення відповідної заміни на нову ділянку.

4) ДП «Любомльське ЛГ», Замлинське л-во, у кварталі – 26 виділі – 25,29 площа 1,8 га, склад насадження 5Влч5Сзв вік 96 років.

Вільха чорна пошкоджена трутовиком вільховим, який викликає стовбурову гниль. Дерева ослаблені, відмираючі; крона ажурна, дуже ажурна, листя дрібне, жовтіє, всихає; сліди заселення вторинними стовбуровими шкідниками; масові водяні пагони, які відмирають; дерева з підірваною кореневою системою.

Селекційна структура і санітарний стан за даними ПП приведені у таблиці 3.6

Таблиця 3.6

Селекційна структура і санітарний стан за даними пробної площі

Селекційна структура дерев вільхи							Всього, %
Категорії	Плюсові (кр. нормальні)		Нормальні	Мінусові			
%	0		65	35		100	
Санітарний стан дерев дуба							
Категорії	I	II	III	IV	V	VI	
%	0	0	37	31	32	0	100

Ділянка не відповідає вимогам ТУ А02.4 009940064 002. 2017 за селекційною структурою (дерева 1 та 2 селекційної категорії на пробній площі відсутні) та санітарним станом (індекс стану 3,58). Відтак, показники свідчать, що деревостан втратив біотичну стійкість і опірність до дії природних чинників. За висновком атестаційної комісії прийнято рішення щодо списання та зняття з обліку цього об'єкту ПЛНБ та проведення відповідної заміни на нову ділянку.

5) ДП «Городоцьке ЛГ», Городоцьке л-во, Квартал 19 виділ 17
площа 5,7 га, склад насадження 10Сз вік 20 років.

Постійна лісонасіннева ділянка була закладена у 2004 році на землях запасу Городоцької с/ради, відповідно до рішення сесії про надання земель під лісорозведення та виготовлення технічної документації. За попередній ревізійний період і на даний час технічну документацію не вдалось затвердити, через відмови Прилісненської ОТГ.

6) ДП «Любомльське ЛГ», Гущанське л-во, Квартал 8 виділі – 17
площа 2,2 га, склад насадження 8Дзв2Сзв+Бп вік 179.

В результаті натурного обстеження встановлено, що дана постійна лісонасіннева ділянка знаходиться в незадовільному стані, а саме: спостерігається на деревах дуба звичайного дубовий трутовик, гниль стовбура, значна кількість сухостійних дерев, що не відповідає вимогам основних положень по лісовому насінництву та лісонасінневій справі.

Селекційна структура і санітарний стан за даними ППІ приведені у таблиці 3.7

Таблиця 3.7

Селекційна структура і санітарний стан за даними пробної площі

Селекційна структура дерев дуба							Всього, %
Категорії	Плюсові (кр. нормальні)		Нормальні		Мінусові		
%	0		65		35		100
Санітарний стан дерев дуба							
Категорії	I	II	III	IV	V	VI	
%	0	0	35	39	26	0	100

Ділянка не відповідає вимогам ТУ А02.4 009940064 002. 2017 за селекційною структурою (дерева 1 та 2 селекційної категорії на пробній площі відсутні) та санітарним станом (індекс стану 3,58). Відтак, показники свідчать, що деревостан втратив біотичну стійкість і опірність до дії природних чинників. За висновком атестаційної комісії прийнято рішення щодо списання та зняття з обліку цього об'єкту ПЛНБ та проведення відповідної заміни на нову ділянку.

7) ДП «Любомльське ЛГ», Замлинське л-во, Квартал 26 виділі – 37
площа 0,7 га, склад насадження 7Влч2Бп1Сзв, вік 96 років.

Вільха чорна пошкоджена трутовиком вільховим, який викликає стовбурову гниль. Деревя ослаблені, відмираючі; крона ажурна, дуже ажурна, листя дрібне, жовтіє, всихає; сліди заселення вторинними стовбуровими шкідниками; масові водяні пагони, які відмирають; дерева з підірваною кореневою системою.

Селекційна структура і санітарний стан за даними ГПП приведені у таблиці 3.8

Таблиця 3.8

Селекційна структура і санітарний стан за даними пробної площі

Селекційна структура дерев вільхи							Всього, %
Категорії	Плюсові (кр. нормальні)		Нормальні		Мінусові		
%	0		65		35		100
Санітарний стан дерев вільхи							
Категорії	I	II	III	IV	V	VI	
%	0	0	41	37	22	0	100

Ділянка не відповідає вимогам ТУ А02.4 009940064 002. 2017 за селекційною структурою (дерева 1 та 2 селекційної категорії на пробній площі відсутні) та санітарним станом (індекс стану 3,58). Відтак, показники свідчать, що деревостан втратив біотичну стійкість і опірність до дії природних чинників. За висновком атестаційної комісії прийнято рішення щодо списання та зняття з обліку цього об'єкту ПЛНБ та проведення відповідної заміни на нову ділянку.

3.4 Перелік площ об'єктів, які пропонуються до зараховування в ПЛНБ як постійні лісо насадінні ділянки.

В ході проведення інвентаризації лісонасадінної бази постійною комісією було проведено детальне обстеження ряду площ лісонасадінних плантацій, що втратили своє призначення по причині випадання представництва окремих клонів, появи осередків ряду шкідників та грибкових захворювань, ослаблення у зв'язку зі змінами гідрологічних режимів та інше. На день обстеження такі плантації мали незадовільний стан. Комісією було прийнято рішення зняти з обліку такі лісонасадінні ділянки та площі на такі, які були обстежені у кандидати на заміну з подальшим включенням їх до об'єктів ПЛНБ. Дані наведені в таб. 3.9.

Включення до ПЛНБ постійних лісонасінневих ділянок

№	Держлісгосп	Лісництво	кв	вид	порода	Запропоновано до включення, га
1	Ковельський	Радовичівське	1	41	Дуб зв.	1,5
2	Ковельський	Радовичівське	21	26	Дуб зв.	1,7
3.	Ратнівський	Кортелівське	34	33	Сосна зв.	4,7
4.	Любомльський	Гущанське	13	30	Дуб зв.	2,2
5.	Любомльський	Замлинське	55	5	Вільха чорна	3,8
6.	Любомльський	Замлинське	24	38	Береза повисла	4,0
7.	Городоцьке	Городоцьке			Сосна звичайна	5,7
	Всього					23,6

3.5 Загальні підсумки щодо ПЛНД

Узагальнюючи вище наведені дані, слід відзначити, що ряд об'єктів знаходяться у доброму стані і відповідають вимогам нормативних документів щодо призначення об'єктів лісонасінневої бази та не потребують зняття з обліку та проведення лісівничих та селекційних заходів. Асортимент лісових видів наявних ПЛНД забезпечує лісотипологічні вимоги до лісовідновлення. Кількість виділених об'єктів та їх репродуктивна здатність могла б забезпечити потребу в лісовому насінні для нагальних потреб лісгоспів у садивному матеріалі для лісовідновлення та лісорозведення. Проте, обсяги заготівлі лісового насіння з ПЛНД залишаються незначними. Однією з вагомих причин є висока піднятність крон насінних дерев, що унеможливує заготівлю шишок без спецтехніки і спецспорядження. Лісгосподарським підприємствам необхідно нарощувати обсяги заготівлі лісового насіння з ПЛНД, забезпечивши цей процес технічним оснащенням.

РОЗДІЛ 4. Лісонасінні плантації

4.1 Аналіз площ та кількості ЛНП і заготівлі з них насіння.

Аналіз площ та кількості лісонасінневих плантацій що вступили в період плодоношення наведені у таблиці 4.1.

Таблиця 4.1

Порода	Площа, га	Кількість, шт	Середній вік, роки	Заготовлено насіння, кг	% від загальної кількості зібраного насіння	% доцільності збереження за кількістю від загальної кількості
Сосна звичайна	124,4	18	39	312	23,8	75
Модрина європейська	10,5	7	13	31	100	100
Дуб звичайний	22,3	11	42	0	0	100
Ялина європейська	2,5	3	29	0	0	100
Разом	159,7	39	14	343	1,1	-

Аналіз даних, які наведені у таблиці 4.1 показує на необхідність збільшення обсягів заготівлі лісового насіння з лісонасінневих плантацій. Найбільш ефективно використовуються плантації модрини європейської (100 %). Середні показники сосни звичайної - 23,8 %. Повна відсутність заготовленого насіння з ЛНП дуба звичайного та ялини європейської. Є потреба у додатковому детальному обстеженні цих плантацій, передусім дуба звичайного з наданням науково-обґрунтованих заходів з стимулювання та захисту врожаю жолудів.

4.2. Аналіз стану лісонасінних плантацій.

Інформація про стан ЛНП у розрізі лісгоспів приведена у таблиці 4.2.

Таблиця 4.2

Інформація про стан ЛНП за результатами інвентаризації.

Підприємство	Лісництво	кв.	Вид.	Площа, га	Вік, роки	Збереженість, %	Потреба у проведенні заходів
В.-Волинське	Павлівське	17	5,1	1	14	75,6%	-
В.-Волинське	Павлівське	17	5,1	0,7	16	74,3%	
В.-Волинське	Павлівське	17	29	1,6	20	71,0	
В.-Волинське	Павлівське	17	36	2,6	20	73%	
В.-Волинське	Павлівське	17	50	0,9	15	74%	
В.-Волинське	Павлівське	17	40	1,6	14	71%	
В.-Волинське	Павлівське	17	42	1,1	14	72%	
В.-Волинське	Павлівське	17	20	1,2	20	70%	
В.-Волинське	Павлівське	17	33	1,7	22	72%	
В.-Волинське	Павлівське	17	53	1,1	20	75%	
В.-Волинське	Павлівське	17	12	1,8	14	71 %	-
В.-Волинське	Горохівське	131	40	1	31	27,1%	виключення
В.-Волинське	Горохівське	131	41	1,2	31	20,0	виключення
В.-Волинське	Горохівське	131	41.1	0,3	25	10%	виключення
В.-Волинське	Горохівське	131	42	1	31	20%	виключення
Ківерцівське	Ківерцівське	16	5	4,4	21	75%	
Ківерцівське	Рожищанське	36	1	4	21	71,1%	
Ківерцівське	Цуманське	34		2	32	70%	
Ківерцівське	Берестянське	49	33	1,6	16	70%	
Ківерцівське	Воротнівське	50	5	5,7	48	75%	
Ківерцівське	Воротнівське	57	1,13	6	18	74,2%	
Ківерцівське	Воротнівське	57	7,13	5,6	46	71,1%	
Ківерцівське	Воротнівське	70	12	2,8	31	75%	
Ківерцівське	Воротнівське	70	3,4	4,7	30	75%	
Ківерцівське	Воротнівське	70	5,6,7	5,8	28	71,1%	

Ківерцівське	Воротнівське	70	8	1,8	27	70%	
Ківерцівське	Воротнівське	50	5	3,4	18	70%	
Ківерцівське	Воротнівське	57	13	1	47	75%	
Ківерцівське	Воротнівське	57	13	1	46	74,2%	
Ківерцівське	Мощаницьке	28	2	2,1	15	71,1%	
К.-Каширське	В-Глушанське	79	22	4	43	75%	
К.-Каширське	Видертське	37	24	10	45	75%	
К.-Каширське	Добренське	32	1	5	45	71,1%	
К.-Каширське	Добренське	32	1	5	45	70%	
Ковельське	Зеленівське	38	24	31	48	70%	
Ковельське	Зеленівське	25	41	9	48	75%	
Ковельське	Ковельське	16	14	2,5	9	74,2%	
Ковельське	Ковельське	16	14	1,5	9	71,1%	
Любешівське	Деревківське	58		21	32	75%	
Разом:	-	-	-	159,7	-	-	

У результаті обробки даних отриманих при закладанні облікових площадок було визначено, що більшість плантацій мають нормальний санітарний стан та добру приживлюваність. 75% площ плантацій цілком придатні для задоволення потреб у заготівлі покращеного насіння.

4.3 Аналіз лісонасінних плантацій, які рекомендовано для виключення.

Лісонасінні плантації, які за наслідками одночасної інвентаризації по Волинському ОУЛМГ рекомендувались інвентаризаційними комісіями для виключення з обліку, як такі, що пошкоджені біотичними та абіотичними чинниками, мають надмірний вік експлуатації, закладені з черенків заготовлених з дерев прирівнених до плюсових дерев, тобто не мають селекційної цінності та за рядом інших параметрів, не відповідають положенням «Настанов з лісового насінництва», Харків, 2017, а саме :

По Володимир-Волинському лісгоспу – ЛНП сосни звичайної у Горохівському лісництві кв 131 вид.40 площею 1,0 га;

По Володимир-Волинському лісгоспу – ЛНП сосни звичайної у Горохівському лісництві кв 131 вид.41 площею 1,2 га;

По Володимир-Волинському лісгоспу – ЛНП сосни звичайної у Горохівському лісництві кв 131 вид. 42 площею 1,0 га;

По Володимир-Волинському лісгоспу – ЛНП сосни звичайної у Горохівському лісництві кв 131 вид. 43 площею 0,3 га;

Таблиця 4.3

Зміни площ лісонасінневих плантацій за матеріалами інвентаризації лісонасінневої бази.

№	Порода	Площа ЛНП станом на 1.01.2022 р (га)	Виключено з обліку на підставі матеріалів інвентаризації (га)	Рекомендовано до включення в облік на підставі матеріалів інвентаризації (га)	Площа ЛНП за матеріалами інвентаризації на 1.01.2023р.(га)
1	Сосна звичайна	124,4	1,0	0	123,4
2	Модрина європейська	10,5	0	0	10,5
	Дуб звичайний	22,3	0	0	22,3
3	Ялина європейська	2,5	2,5	0	0
	Всього	159,7	3,5	0	156,2

4.4 Загальні підсумки щодо лісонасінних плантацій.

Клонові насінневі плантації сосни звичайної на Волині почали створювати у 1974-1976 роках. До 1975 року щеплення проводили на виробничих культурах "невідомими живцями". Цей метод створення таких плантацій, через великий відпад щеп та переростання підщеп, з 1975 року був замінений на метод щеплення на підщепках, які вирощували з закритою кореневою системою. Однак негативним фактом закладки цих плантацій була часткова заготівля живців для щеплення з кращих дерев на лісосіці або

в насадженнях. Саме це стало основною причиною виключення таких лісо насінневих плантацій в лісогосподарських підприємствах області з об'єктів ПЛНБ, як клонових плантацій з клонів плюсових дерев.

З 1977 року закладка плантацій проводилася щепами, які щепились живцями заготовленими з плюсових дерев за допомогою телескопічної вишки ТВ-26.

Всі плантації створені на розкорчованих зрубках, а також на землях, що вийшли із-під сільськогосподарського користування. Як показують дослідження проведені на випробних культурах, лісові культури створені садивним матеріалом вирощеним з насіння зібраного з клонових плантацій мають вищу продуктивність в порівнянні з посадками, які виростили із звичайного насіння сосни в аналогічних умовах.

За наслідками одночасної інвентаризації інвентаризаційними комісіями були рекомендації щодо зняття з обліку лісонасінневих плантацій загальною площею 3,5 га. Проте враховуючи все таки їх селекційну цінність комісія рекомендувала вилучити їх з складу лісонасінневих об'єктів на підставі детальніших обстежень з можливістю переведення в ПЛНД плантаційного типу та популяційні лісонасінні плантації.

Важливе значення для подальшого ефективного використання лісонасінних плантацій має застосування засобів захисту урожаю, придбання відповідного спеціалізованого обладнання для заготівлі шишок, проведення доглядів та інше.

Лісонасінневі плантації, що залишаються в лісонасінневій базі по результатах інвентаризації є перспективними і можливі для довгострокового користування на виробництві. Вступання їх в стадію плодоношення може значно підвищити долю заготівлі лісового насіння з таких цінних лісо насінневих об'єктів як лісонасінневі плантації. На облікованих плантаціях проводяться належні лісівничі та селекційні догляди, відтак, дерева мають правильно сформовані крони насінних дерев, оптимальну густоту та розміщення.

РОЗДІЛ 5. Плюсові дерева

5.1 Аналіз кількості та якості плюсових дерев

Аналіз кількості плюсових дерев, придатних для заготівлі насіння та живців, окремо за породами і віком показує значне їх старіння та втрату репродуктивної здатності. Дані наведені у таблиці 5.1.

Таблиця 5.1

Підсумкова таблиця інвентаризації плюсових дерев у 2022 році по Волинському ОУЛМГ.

Порода	Кількість, шт, станом на 01.01.2022р	Виключено з обліку на підставі матеріалів інвентаризації (шт.)	Рекомендовано до включення в облік на підставі матеріалів інвентаризації (шт.)	Кількість плюсових дерев на 01.01.2023 р.(шт.)	% доцільності збереження плюсових дерев
Сосна звичайна	200	-	-	200	100
Дуб звичайний	139	-	-	139	100
Модрина європейська	35	-	-	35	100
Ясен звичайний	14	14	-	0	50
Ялина європейська	5	-	-	5	100
Сосна Веймутова	7	-	-	7	100
Дуб північний	13	-	-	13	100
Разом:	413	14	-	399	97

За результатами проведеної інвентаризації плюсових дерев було встановлено, що всі ПД які занесені до державного реєстру є в наявності. Санітарний стан більшості дерев добрий та задовільний. Виявлено плюсові дерева, які потребують негайного виключення з ПЛНБ, як такі, що не відповідають вимогам, всохлі, пошкоджені буреломом, а саме:

- По Володимир-Волинському лісгоспу – плюсові дерева ясена звичайного (Мокрецьке лісництво) у кількості 14 дерев за №22-100; №23-101; №24-102; №25-103; №26-104; №28-106; №29-107; №30-108; №33-111; №88-10; №89-11; №94-16; №97-18; №98-19.

5.2. Загальні підсумки щодо плюсових дерев.

1) Плюсові дерева сосни звичайної.

Відбір плюсових дерев проведено в усіх найбільш поширених в області лісорослинних умовах. Всього в ході інвентаризації обстежено 200 плюсових дерев сосни звичайної.

Більшість плюсових дерев відібрано у лісорослинних умовах В₂, В₃ - 94 дерева (69,1%), ще 39 дерев (28,1%) - С₂, С₃, лише 3 дерева - В₄ (2,2%). Із 200 плюсових дерев 78,0% належать до другої категорії, 22,0% - до першої. Найбільше плюсових дерев першої категорії відібрано у свіжих судібровах кількість яких тут становить 11,0%, зовсім не виявлено плюсових дерев найвищої категорії у вологих судібровах, тобто всі відібрані тут дерева – зараховані до другої селекційної категорії.

Майже половина всіх відібраних дерев перевищують середню висоту деревостану, в якому вони відібрані, до 10% - 49%, від 10 до 15% - 27,3%, від 16 до 20% - 15,1% (в тому числі до першої категорії зараховано 7,9%), від 21-25% - 5,1% і від 31 до 35% - 0,7%. Велика частина плюсових дерев має перевищення середнього діаметру до 30% (78,4%), від 31 до 50% - 16,6% і від 51 до 80% - 3,6%. В середньому вони перевищують середні показники деревостану за висотою на 11%, за діаметром – 21,5%. При цьому плюсові дерева у свіжих судібровах мають більше середнє перевищення по висоті (13-15%) і по діаметру (28%) ніж в інших умовах (відповідно 7-13 і 15-25).

За наслідками інвентаризації плюсові дерева сосни звичайної перевищують середні таксаційні показники вихідних насаджень за висотою на 11,0 %, за діаметром на 21,5%.

2) Плюсові дерева дуба звичайного.

Відбір дерев проведено в грабово-дубових судібровах та грабовій діброві. Відібрано 139 плюсових дерев дуба.

Найбільше плюсових дерев відібрано у вологих грабових судібровах, як першої категорії так і другої. Із 139 плюсових дерев 57 дерев (48,7%) належать до першої селекційної категорії, а 60 дерев (51,3%) – до другої (табл.1). Майже всі дерева (116 шт.) ростуть в найбільш поширених лісорослинних умовах - С₂, С₃, лише одне дерево - у свіжій грабовій діброві (D₂). Найбільше плюсових дерев відібрано пізньої фенологічної форми – 48,7% (57 шт.), 41 дерево (35,1%) - проміжної форми, решта 19 дерев (16,2%) - ранньої.

Перевищують середню висоту деревостану до 10% - 34 дерева (28,8%), на 10-15% - 22 (18,6%), на 16-20% - 31 (26,3%), на 21-25% - 14 (11,9%), на 26-30% - 15 (12,7%), на 31-35% - 2 дерева (1,7%).

Найбільше дерев (44,1%) перевищують середній діаметр деревостану до 30%, 41,5% дерев - від 31 до 90%. В середньому плюсові дерева перевищують середні показники насадження за висотою на 15,7%, за діаметром - на 35,5%.

РОЗДІЛ 6. Заготівля насіння з об'єктів ПЛНБ

6.1 Дані щодо насіння основних лісотвірних порід заготовленого з об'єктів ПЛНБ і перевіреного ВП «Рівненська ЛНЛ» у 2022 році для аналізу ефективності використання ПЛНБ наведено в таблиці 6.1.

Таблиця 6.1

Назва лісотвірного виду	Всього заготовлено лісового насіння в 2022р ,кг	Площа, га			Показники аналізу						
		ПЛНД	Плюсові насадження	ЛНП	Заготовлено з ПЛНБ, кг		Всього перевірено насіння, кг				питома вага насіння, зібраного з об'єктів ПЛНБ від загальної маси перевіреного насіння даного виду, %
					покращене	нормальне	сортове	покращене	нормальне	разом	
Сосна звичайна	1313	31,1	214,9	124,4	384	377		384	929	1313	58
Модрина європейська	31	0	0	10,5	31	0	0	31	0	31	100
Дуб північний	6225	8,4	11	0	4500	0	0	4500	1725	6225	72,3
Дуб звичайний	23400	1185,9	74,5	22,3	22300	500	0	22300	1100	23400	97,4
Сосна Веймутова	0	1,0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ялина європейська	30	38,6	0	2,5	14	0	0	14	16	30	46,7
Вільха чорна	27	20	0	0	0	0	0	0	0		0
Береза повисла	59	17	0	0	2	0	0	2	0		3,4

Високий процент заготівлі лісового насіння з об'єктів постійної лісо насінневої бази дає можливість лісогосподарським підприємствам області щорічно вирощувати біля 16 млн. стандартного садивного матеріалу сіянців з покращеними властивостями та відповідно створювати лісові культури з його використанням. По підсумках роботи за 2022 рік всього в області було створено 1125 га лісових культур з використанням садивного матеріалу з покращеними властивостями, що становить 49,7 % від всього створених культур за аналогічний період, що є найкращим результатом по Україні.

Для зберігання лісового насіння в області на базі ДП Ратнівське ЛМГ, ДП Ківерцівський держлісгосп побудовано та введено в експлуатацію сучасні насінесховища з морозильними камерами.

РОЗДІЛ 7. Загальні висновки

7.1. Одноразову інвентаризацію об'єктів ПЛНБ було проведено у всіх 10-ти лісогосподарських підприємствах, що координуються Волинським ОУЛМГ. Інвентаризації проведена у повному обсязі. Під час її здійснення було обстежено всі об'єкти ПЛНБ, які знаходяться на балансі лісогосподарських підприємств. Терміни її проведення та опрацювання результатів з 21.08.2022р по 1.11.2022р. згідно наказу Волинського ОУЛМГ №8 від 17.01.2022р. було дотримано всіма виконавцями інвентаризаційного процесу. По завершенню інвентаризації, атестаційною комісією було опрацьовано результати проведених робіт (протокол підсумкової інвентаризаційної наради від «01» грудня 2022р) та видано відповідні накази (№ 57,58,59,60 від 08.12.2022р.) про списання та постановку на облік об'єктів постійної лісонасіневої бази .

7.2. Під час інвентаризаційного процесу було обстежено:413 плюсових дерева, (з них підлягає виключенню 14 дерев ясена звичайного) , в т.ч. дуба звичайного – 139, сосни звичайної – 200, модрини європейської – 35, ялини європейської – 5, дуба скельного – 13, ясена звичайного – 14, сосни Веймутової – 7. Обстежено плюсових насаджень загальною площею **214,9 га**, в тому числі дуба звичайного 74,5 га, сосни звичайної 129,4 га. Обстежено **149** шт. постійних лісонасінневих ділянок, загальною площею **1321,5 га** (з них підлягає виключенню 40,5 га) у тому числі: дуба звичайного – 1205,4 га, дуба 8,4 га, сосни звичайної 31,1га, сосни веймутової 1,0 га, ялини європейської 38,6 га, вільхи чорної 20,0 га, берези повислої 17,0 га. Проведено обстеження **39** лісонасінневих плантацій, загальною площею **159,7 га** (з них підлягає виключенню 3,5 га), в т.ч. сосни 124,4 га, дуба звичайного 22,3 га, модрини європейської 10,5 га, ялини європейської 2,5 га. Обстежено **51** лісових генетичних резерватів, загальною площею 779,6 га. в т.ч. дуба звичайного 279,3 га, сосни звичайної 411,8 га, вільхи чорної 24,1 га, ялини європейської- 28,2 га, модрини європейської-1,6 га, дуба північного – 18,4 га, берези повислої 3,2 га, ясена звичайного – 13,0 га

7.3. За результатами проведеної інвентаризації Волинським ОУЛМГ видано наказ № 58 від «08» грудня 2022р. «Про підсумки одноразової інвентаризації у лісгоспах Волинської області та впровадження заходів з поліпшення стану об'єктів ПЛНБ». Наказом було визначено основні вимоги до лісогосподарських підприємств, щодо утримання постійної лісонасінневої бази у належному стані та покращення її функціональності:

- при плануванні робіт з поліпшення стану об'єктів ПЛНБ, веденні господарчої діяльності на їх території, матеріали одноразової інвентаризації використовувати як теоретичне підґрунтя для впровадження заходів з догляду за об'єктами;

- всім підприємствам, на основі даних про потребу проведення заходів з поліпшення стану об'єктів ПЛНБ (санітарні та селекційні рубки, заходи з лісозахисту, інше) які внесені у підсумкові форми 2б,в,г,д матеріалів одноразової інвентаризації, скласти виробничі плани із зазначенням термінів

та об'ємів виконання запланованих робіт. Плани надати до відділу лісовідновлення Волинського ОУЛМГ та ВП «Рівненська лісонасіннева лабораторія» в термін до 01.03.2023 року;

- найкраще в останні роки організовані роботи з виконання комплексу завдань з лісового насінництва в Городоцькому, Ківерцівському, Любешівському, Маневицькому держлісгоспах. Проте у роботі лісогосподарських підприємств в питаннях лісового насінництва є ряд недоліків та упущень. Найнижчі показники з використання ПЛНБ для заготівлі лісового насіння в Володимир-Волинському, Любомильському, Колківському держлісгоспах.

Комісія також відмітила, що по причині зміни гідрологічного режиму, несприятливих природно-кліматичних умов, надмірного віку експлуатації, пошкоджень шкідниками та ряду інших факторів значна частина об'єктів постійної лісонасінневої бази втратила своє призначення.

7. 4. На підставі даних відповідних досліджень, тенденцій розвитку лісового насінництва та оцінки стану ПЛНБ є доцільність внесення змін до планових показників Галузевої програми розвитку лісонасінневої справи на 2016-2020 роки і відповідно необхідність сформулювати науково-обгрунтовану пропозицію, проект у додатку 1. Дана пропозиція враховує планові показники Держлісагентства (наказ Держлісагентства України від 04.08.2016 № 305) по ПЛНБ та популяційну стратегію лісовідновлення для Рівненської області. Проект пропозиції для Волинської області за підсумками інвентаризації ПЛНБ щодо подальшого планування показників Програми розвитку лісонасінневої справи до 2026 року та у подальшому у додатку 1.

Матеріали для пояснювальної записки підготували:

Доцент кафедри лісового і садово-паркового господарства,
ВНУ імені Лесі Українки,
кандидат сільськогосподарських наук

Василь ВОЙТЮК

Голова комісії з ліквідації
Волинського ОУЛМГ

Руслан ВОЙЦЕХОВСЬКИЙ

Головний спеціаліст відділу
лісового господарства Волинського ОУЛМГ

Ігор ЯСКОВЕЦЬ

Начальник ВП «Рівненська ЛНЛ»

Анатолій ПИЛИПЕНКО

Провідний інженер ВП «Рівненська ЛНЛ»

Валентина ШВОРОБ

Провідний інженер ВП «Рівненська ЛНЛ»

Віктор ДУГАН

